

Finnish
American
Historical
Archive
and Museum

**FINNISH FOLKLORE AND SOCIAL CHANGE IN THE GREAT
LAKES MINING REGION ORAL HISTORY PROJECT 1972-1978**

(Funded in part by the National Endowment For The Humanities)

F.F.S.C.G.L.M.R. DIGITIZATION PROJECT 2010-2011

*(Funded in part by the Keweenaw National Historic Park Advisory
Commission / U.S. Department of the Interior, National Park Service)*

CONDITIONS FOR USE OF .PDF TRANSCRIPT:

Finlandia University, formerly Suomi College, holds the exclusive copyright to the entirety of its Finnish Folklore and Social Change in the Great Lakes Mining Region Oral History Collection, including this .pdf transcript which is being presented online for research and academic purposes. Any utilization that does not fall under the United States standard of Fair Use (see U.S. Copyright Office or Library of Congress), including unauthorized re-publication, is a violation of Federal Law. For any other use, express written consent must be obtained from the Finnish American Historical Archive: archives@finlandia.edu.

PREFERRED FORMAT FOR CITATION / CREDIT:

"Maki, John", Finnish Folklore and Social Change in the Great Lakes Mining Region Oral History Collection, Finlandia University, Finnish American Historical Archive and Museum.

Note: Should the Finnish American Archive be a resource for publication, please send a copy of the publication to the Archive:

Finnish American Historical Archive and Museum
Finlandia University
601 Quincy St.
Hancock, Michigan 49930 USA
906-487-7347 - fax: 906-487-7557

Jalkanen: Niin, jos kertoisitte alku elämästänne, vähän kodistanne ja kasvoituksestanne ja sitten miten joututtiin yliopiston tielle.

Milloin synnyt? Minä vuonna?

Heiman: 1896 - 9 p. elokuuta, Helsingin kirjassa

J: Siis olette Helsingistä

H: Helsingin pitäjistä. Nykyinen Vantaa. Vantaa kaupunki nykyään.

J: Mitkä asiat johtivat teidän....Siis oliko kotona jo tuo pappis ala?

H: Minä kasvoin kolmen vuoden vanhasta minun isoäitini luona. Ja isoäiti oli hyvin uskonollinen. Minun piti aina pyhynsä lukea Luterin saarna. Ja joskus ne saarnat tuntuivat hyvin pitkän ajan haluaisin joskus kääntää kaksi lehtiä yhtäaika mutta isoäiti huomasi, ja sanoi "Poika, poika!"

J: Ja hänellä oli niin postilueta. Ei saanut mitään jättää pois.

H: Minä kasvoin hänen luona siis neljälentoista vuoden vanhaksi. Ja kävin alkeiskoulu Rajamäellä, joka on lähellä Helsinkiä. Ja sen välkein sitten minä jatkoin lukua ensin yksityisesti yksityis oppilaina lyseossa, Helsingissä, ja sitten teologiassa seminaarissa Helsingissä. Ja sen jälkeen minä sitten suoriteitin neljä vuodessa pastorali tutkinnon. Ja olin erilaisessa työssä nuoriso puhujana Suomessa ja seurakunta apulaisena jo eri kaupungissa. Kolmessa eri kaupungissa: Porissa, Tampereella, Kuopiossa. Minulla oli aina vähän sellainen halu tulla Amerikkaan tutustua Amerikkalaisen elämään. Ja sitten 1925 minä päätin että minä käyn Amerikassa, mutta olen vaan vuoden ja vaimonin jäi Suomeen. Ja sitten kun minä haen viisumi Amerikan konsulaatista, niin minä pyysin vuoden viisumin. Konsuli sanoo että "panna nyt kaksi vuotta jos herran mieli saattoisin muuttamaan." Ja niin minä sitten tulin Amerikkaan ja matkustin täällä yli Amerikan, eri paikoissa ja Kanadassa pyyhdyin eri paikoissa ja tutustuin Amerikalisten elämään hyvin pintapuolisti sitä alussa kävin puhumassa eri paikoissa ja sitten minä menisin Boston University:n School of Theology. Olin siellä vuoden ja siellä tutustuin muita, muistan Tohtori Taito Kantonsen.

J: Entäs sitten, kuinka vanha olitte kun tulitte Amerikkaan?

H: 29 vuoden vanha.

J: Ja sitten Kantonen---

H: Kun minä tutustuin Kantoseen, niin Kantonen alkoi minulle esittämään että miksi minä en jäisin tänä Suomi Synod palveluksen ja siten Konsistori oti yhteyden; silloin se esimies Haapanen ja Pastori Ahlman

J: Oliko se vuonna '25?

H: '28. Ja siten minä otin yhteyden Konsistorin and he yhteyden minun, sillä seurauksille että Konsistori esitti että minä tulisin vuodeksi Suomi Collegien seminaariin, Hancockin, tutustuakseni lähemmin Suomi Synodin työhön ja Amerikan luterilaisen työhön. Ja kun minä menin Hancockin, minä otin neljä pöytä ainetta: Amerikan Historia, Amerikan-Luterilaisen Historia, ja Suomi Synodin Historia, ja diika. Ja kun minä olin siellä niin Quincyin seurakunta - heidän silloin pappinsa, Pastori Pelkonen tuli sairaksi ja he pysivät että jos minä tulisin heille tilapäisesti siksi kunnes Pastori Pelkonen tervehdy.

J: Frank Pelkonen? H: Frank Pelkonen

H: Ja minä luppasin, ja siten minä tulin Quincyin ja minun vaimoni tuli Suomesta Quincyin myöskin, mutta Pastori Pelkonen ei parantunut ja hän siten jäi pois seurakunnasta ja seurakunta valitsi minut vakinaisesti seurakunnan pastoriksi. Ja sitten minä tein matkoja eri paikoja, ja raittius puhujana, kävin Illinoisin raittius seurassa, Quincissta päin, ja siten myöskin Itään raittius puhujana lusompana talvella, ja Itään luther liiton puhujana ja siten Ramatu leiri kun se alkoi. Sen toiminta otin siihen osa ja samoin Penbrookissa oleva Ramatu leirin rakentamisen, myöhempan, viimesen. Ja sitten kuin Delawaren juhla tulivat, niin minä olin sitten Delaware-juhla komitejassa Worcesterissa ja samalla Massan valtio oli minut valinnut yhdeksi edustajaksi.

J: Siis se oli vuonna '38? H: '38.

H: Ja siten kun tämä Delaware-juhla homa olit lopunnut, niin sitenhen alkoi se surulinen Suomen sota, '39, ja perustettiin siten tämä "Helf Finland" organization joka alkoi toimivaan Suomen avustuksen hyväksi. Ja sen puhenjohtaja oli Dr. Viljo Nikander. Joka erikoisella antaumuksella ja taitolla johti tätä, kokouksella tätä työtä ja tämä työ jatkoi viisi vuotta. Ja me kokointumi aina New Yorkissa jossa meillä oli paikana Metropolitan Klubbissa, eras Amerikalainen oli järjestänyt niin että me saime aina siellä kokointua. Ja sen jälkeen Worcesterin seurakunnassa oli Pastori Johannes Virtanen

J: Se toimitti ensin Quincyssia?

H: Quincyssia, 3½ vuotta

J: Voitko kertota vähän -- miten paljon kun kävitte Raittius puheita pitämässä? Miten monta näitä oli kauttalta ja miten vastaanotto kävi?

H: Eri paikkoissa oli vähän erilainen. Ei erinäinen vastaanotto mutta Raittius puolelta oli ylensä hyvin myönteinen vastaanotto. Sannon että minä ollen Illinoisista Raittius puhujana ja siten Ohion Raittius piirin, itän raittius puhujana.

Ja kakkiolla oli aika vastaanottava kuliakunta ja siihen aika oli hyvin paljon inostuta raittiustyöhön. Ja näyti hyvin yllämyontena. Oli sitä vanha polveja jolle raittiustyö oli hyvin läheinen ja rakkas neiten entis kokkemuksien perustella mitä heillä oli ollut alchoholi kysymyksestä ja tahtoivatta että heidän jalkelaiset saattoivaisit alcholi vaikutelta ja siksi he tekivät työtä niin voimakkaasti vielä niinä vuosina.

J: Millä tavalla, esimerkiksi tyllinen puhee? Suorioitu?

H: Tavallisti minä koitinen syvessä paikakunnan elämässä ainakin jollain tavalla mikä oli mahdollista ja siihen taustaan mitä Raittius seura kullakin paikakunnalle on tehnyt. Ja samalla sillois olosuhtet humionottut mikä ois tärkeämpä sillä ajalla -- minänainen Raittiustyö tärkeämpä sillä ajalla. Että kasvatuksen raittius työ ja myöskin sivistys Raittiustyö, että me voisim vielä autta Raittius työtä eteenpäin ja säilyttää raittiustyö mielliala. Koska siihen aika alkoi jo yhaenemän ennakasvatuus tietoinen raittius työ jättä syrjään.

Olivat ko Raittius hallit täynnä? Kuulemassa?

H: Eivät ne täynnä ollet mutta yleissä oli kohtalainen kuliakunta

J: Aika paljon kiinnostusta?

H: Kiinnosta oli siihen aikaan. Paljon. Yo.

Ja silloin oli toisia paikakuntia jossa raittius seura johto oli vielä myönteillisen kirkkolisen työhön mutta oli myöskin alueveitä tai paikkakunta jossa raittiusjohto ei ollut niin myönteillinen kuin toisin paikkoin.

Miten kirkko suhtautuu tuhon raittius työhön?

H: Silloin Suomi Synodi yllöisin suhtaitu hyvin myöntöisisti raittius työhön ja silloin se pappit aika paljon myöskin osalistuvat raittius työhön eri paikkakunnilla.

J: Kyysit kyö Konsistorilta lupa?

H: Ei, en minä koskan kyysynyt Konsistorilta lupa sillä minulla oli se aijatus ja teito että Konsistori oli myöskin mieltä myöten Raittius työlle.

J: Entäs kirkkokunna esimies?

Kirkkokunnan esimies, Tohtori Haapanen, joka silloin oli esimän, hän hän oli aina hyvin mieltä myöten raittius työtä kohtan. Perintennä niillä vanhoilla aijoilla kun hän oli tullut Amerikkaan ja suomalaisten keskuuten tällä.

J: Miten suuri yleisö oli se, pienin ja suureita, puheita kulemassa?

H: Keskimäen voi sanotta että korkeamäärä yleisöä oli noin 200 ja pienin sunnille 50 Riipui paikkakunnasta.

J: Ne pitettiin aina Raittius hallilla?

H: Aina raittius hallilla.

J: Miten - siis oliko kukkaan joka vastusti tättä?

H: Minun kohtalla en koskaan huomannut että kukkaan olisi vastustanut. Esimerkkisi seurakuntalaiset tulii raittius seuran tällaisuuksessa minä puhuin ja kaikkialla oli myönteellisyys ja yllensä jos minä olin Sunnuntaina paikkakunnalla, niin tavallisti sen seurakunnan pastori pyysi myöskin saarnamann.

J: Ja raittiusväkki tunsivat teijät pappina? H: Jo, ne tunsivat pappina ja pappina kutsuivat minun.

Entäs tämä rajankäynti. Puhdasda raittius ja seurakunnan elämästä. Te sanoivat olemman sellaisia jotka eivät olleet oikein supeita seurakuntien olemisen tässä yhteydessä tai työssä.

seurakunta

H: Nö, vaika he olleet kaikki myönteelliset/työlle, niin he kuitenkin olivat valmiat valisimaan pappin raittiusseuran puhujaksi. Ja sillä tavalla kai tuli ilmio että heillä oli myönteellisyys aina josain määrin seurakunta työtä. Ja ylisö tuli siihen; ihme että he kuitenkin lähetivät lapsensa seurakunta pyhäkoulun ja rippi kouluun ja tulivat Jumalan palveluksenkin ainas vertapain kiintiasti.

J: Entäs kon sanoitt pappien kutsuva teidä myös saarnaman, silloin kun ollitte paikalla, olivat ko he suopeata tulle Raittius työlle, vai mitä?

H: No, ne pappit jonka kansa minä joutuin kosketuksille, yllönsä olivat suopeata muutamein poikkeuksia lukuun ottanut. Minä muistan jun minä olin Waukegannissa silloin oli Illinoisia raittius juhlat siellä, kesäjuhlat, '38, ja oli hauska tapaus kun Tohtori Rautalahti vaimo pyysi minun saarnaman hänen kirkossa ja minulla teidysti ei ollut pappin takkia mukanni, ja hän sanoi että hän anta minulle lainaksi ja kun tultiin hänen tallole kotinsa, niin hän sanoi että oli niin mukava kulla sarna omaan takinsa sisällä.

J: Hän oli hertainen mies.

H. Oikean miellyttävä mies. Samoin ruoqa oli

J: Ja kansan omainen

H Hyvin kansanomainen. Hyvin pitettu mies.

J Ketkä vastustivat? Olikko pappia selaissia jotka olivat vähän noin

H Oli joitakin mutta en haluaisi nimensä mainitta jos

J Ei se haitta, historialle

H Sillä monta kerta se johtu vastimieli josta personalisti syystä

J: Olikko niellä paljon?

H: No, en minnün tiedosta, on pari mitkä tulie huomion. Mutta neki on johtui ennenman personalisti syystä.

J Sanovat ko he, teille, noin vähän mukavasti tuosta

H: Sillä tavalla van sanoivat että ei he oikeen pidä sita työn muodosta mitkä raittius seurassa tapahtui eritain kosken tanssia. Kun raittius seurassa oli hyvin paljon tanssitillaisuuksia niin se jollain tavalla aiheutti vaste mielisyytä.

J: Tämä tanssiminnen ei ollut vastemielisyytä teille.

H Minä en tanssi

J Se että H: minä ymmärsin siitä että eihä siitä voi poista kiellolla eikä sillä tavalla; se hän täyty tulla sisästyks kasvattuksesta, että ihminen itse opi katsomaan mitkä hän tekee.

J Mitä muta toiminta oli näillä raittiuseuroilla?

H No, raittiuseruoilla yleinsä ei siinä aikana ennen ollu paljon muuta kun näytelmä kappalet ja tanssia, ja site se kasvatus raittiustyö, nämä kolme työ muoto heillä työ muoto oli yleensä.

Tekivätko yleensä jäsenet sitomuksen tuohon?

H Kun heidät otetivat jäseneksi he lupasivat pittää olla raittina ja tiedusti useimat suurin osa pitti lupaukset, ehkä joku poikeus oli mutta yleisä he pitivät lupaukset ja siinä suhteessa se merkitse hyvin paljon raittius työlle ja raittile elämälle koska he olivat pitaanyt lupaukset and pysyvät raittiina ja sen kautta myöskin vaikuttivat sen toveri piirin missä he olivat sillä toveri piiri tiesi että nämä henkilöt ovat tehneet raittius lupauksen ja katsovat heihin jatkuvasti että he elävät raittista elämää, niin se teitydsti vaikuti niihin toisin suuresti jotka haluaisi käyttää väkijuomia.

J: Lähestyi ky niinkuin nykyajan kutsutan alkoholismi; olliko tämä tepsivä toimintatapa ja saatiinko neita väkityä?

H Siihen aika raittius työ ei kohtistynyt juuri tällaisiin syvälle vaikinuisille alkoholis työhin, hyvin vähän mikellä minä teidän odettiin yhdeyden seillaaisia henkilöitä. Se olli noin ylllestä raittius työtä. kohdistu niihin jotka tulivat raittius tillausuksin ja raittius seuraan, mutta ne jotka olivat jo syvälle raipuneet alkoholi orjointun, niihin eikä yllensä koskettukse odetu.

J Koskettukoivat pappit ylönsä teidänneksenä raittius työtä ja sarnoissa, siis?

H: Hyvin usejan pappit, mitä minä muistan Suomi synodan pappista, sanoi se aivan hyvällä mielellä, että surin osa kanatti raittius työtä ja pitivät myöski raittius puheita mikäli heillä sen tilaisuus tuli ja erittäin pyhä koulusaissa ja silläin pittediin raittius puheita lapsiselle ja sen kautta seurakunnat tekivät vielä syvenpää raittius työtä koska he puhuivat raittius työtä lapsielle ja nuorille; ja minulla esimerkiksi on tapa rippikoulussa aina pitää raittius puheita ja puhua raittiusta nuorille jotka olivat rippikoulussa.

J: Mäskin sanoitte että konsistori vaati teidä tullessaan Suomi Opiston seminaarin nuoreksi siis tehdä ollitte vihityt pappiksi Helsingissä, ja kuuluitte Suomen kirkkon--

H He eivät vatineet siitä van he sanoivat että olis hyvä jos minä tullisin joksi aikaan sinne Hancockin seminaarin tutustumaan lähemmäksi Suomi synodin ja mutta sitten minä sanoin että en minä oikeistan halluaisi tulla muutamaksi viikoksi sine että jos minä kerran tullen, minä mielluimin tullisin site pitemän aika ja luksin jostakin mitä olisi minulle hytyä. Ja esitin että minä haluaisin lukea Englandin kieltä koska siellä oli hyvä Englandin kiellen opetus ja haluaisin tutustua Amerika Lutherlaisen kirkkohistoria ja sitten myöskin mainittesen että minulla oli aina kiinnostukseen _____diika niin sillä hä minä voisin sitä myöskin lueskella.

J: Miten kauvan site olite?

H: Yhden vuoden

J: Kokko vuoden? Ketkä olivat silloin opettajat?

H Silloin oli Könönen, ja Antti Lepistö, ja Pastori _____, ne olivat pää opettajia. _____oppeti _____diika jasiten Englantia opetti se Miss Burman

J: Joka jälestäpäin oli Alma Van Slyke. Miten se työ alkoi kun kutsuti teidä Pelkosen sialle, Quincyn. Millä - mikä kokkonen seurakunta oli ja miten se rahastetiin ja jaksoivat ko he maksa palka ?

H: Quincyn seurakunta oli siihen aikaan - siellä oli suunnilleen 150 jäsentä ja he maksoivat hyvin _____palkat; silloin olivat veratain hallhaiset mutta

J: Minkä kokkoiset?

H: No, minä sain siellä \$100 kukaudessa ja ensiksi siellä oli kirkko talo, jonka yhdeydyssa oli myös se kirkko sali vaika kirkkoa silloin ei vielä ollut. Niin minä siten maksoin asunnusta ensi, \$25, kukaudesta mut' siten seuravinen myöhimin antoi sen asunon vapaasti. Ja toimen tultiin hyvin. Ja eika sinä ollut paljon vaikutuksia, sillä hinat olivat niin tavatomin alhaisin. Silloin maito vartin sai 8¢ ja hyvä hamburgeri oli 15¢ pauna vaika palkat ei olet suurin niin hinat olivat alhaisin.

Se oli noin vuonna --

H: '28,9,30.

J: Miten se sitten taloituinen _____presio vaikutti tuhon--se hän tuli sitten siellä ollesan.

H: Se vaikutti aika voimakasti mutta Quincyn kohtale ei vielä niin voimakasti kun esimerkiksi tehdasalluella. Siellä oli se kivi työ vielä hyvin suurta ja siten ForRiver laiva tillaka. Ja laivoija oli vielä rakentenla. Niita ei kohta voi lopetua , kun ne valmistui, sillä jatkoj vielä työ ollo aika suotuisenna.

Mutta siten, esimerkiksi, tehdäseutuilla kun minä siiruin Worcesterin, 1933, niin siellä tuntui jo hyvin voimakaan tämä depression koska Worcesterissa oli ainustavan tehdasteollisuutta.

J: Miten--jaksoivatko he maksa tun depression lamakauden syvässä, silloin '33 ja '34? Jaksoi ko he pitää pappin palkat ylä?

H: Quincy jaksoi pittää mutta siten kun minä mennin Worcesterin, niin siellä joututtiin allentamaan minun palkani; ne lupasivat \$125 kukaudessa ja asunon mutta myöhemmin site allennettiin se \$100 ja sen he voivat hyvin maksa. Ja ei ainostaan maksa minun palkani mutta ne vähensivät vuosittain kirkkon velkaan, sillä seurakunnalla oli silloin \$15tuhta velka.

J: Miksi te siiryste 3 vuoten päästä Quincyisstä Worcesterin?

H: Worcesterilaiset kutsuivat ja minä en meinanyt millain mennä ja siten minnähän jo lupaisin ja peräinyn koska Quincy pyysi minua edellen jatkamaan mutta kuitenkin minnähän mennin villä personalisti Worcesteriin nevodellemaan Waltosten kansa ja he saivat minun sitte kuitenkin päättämään että minä tullen Worcesteriin.

J: Oliko se isompi seurakunta vai?

H: Worcesterin seurakunta oli silloin isompi, siinä oli silloin noin 300 jäseniä.

J: Kaks kertain isompi

H: Ja, en minä katsonnut sitä suorutta mutta jollain tavalla kiinoistin mennä uuden paikan tutustumaan uusiin ihmisiin ja uusiin ollosuhteisiin.

J: On kysymys tuoasta palkasta--niin ne siis palka olit Quincyissä \$100 ja \$125 alkusi kuitenkin Worcesterissa. Tekikö nämä palkan elintymenne--vaikutikö se ollenkaan muuto?

H: Ei, se vaikkutanut ollenkaan.

J: Entäs muilla pappila? Minnekalaiset palkat heillä oli?

H: Suunnilleen samat palkat olivat silloin niillä pappililla jotka olivat Massan valtiossa eri seurakunnassa; se oli ylensä sama. Sama suureiset palkat sillä seurakunnat ylönsä yrittivät pittää palka tasoinna. Samana kuin toinnen seurakunta.

J: Muuttivatko tietäkseni pappit sen vuoksi että palka oli parempi uudessa kuin vanhassa?

H: En minä uusko että kukkan muuti palkan tähteen. Jotkumuut syyt oli aina muuton, esimerkiksi Pastori Vartiainen, joka oli ollut Maynardin ja Quincyin pastorina, hänet kutsuttiin New Yorkin ja hän halusi mennä sinne että joku tällainen syy oli aina jasiten Pastori Rautavainja, hän oli ollut kauvan muut ei päänillä niisa ei seurakunnissa--Peabody, Linsville, ja Rockport seurakuntien pastoriina; oli kuolemaan asti että ei vaikkutanut mutta sitte Gardnerin seurakunta jottui vähän vaikeuksiin; he oli rakenntaanet uuden kirkkon josta oli vielä aika paljon velka maksamista. Ja sitten he eivät ennähän pittää oma pappia. Pastori Halkola siirtyi sitte Rudyard, Michigannin ja he pyysivät että jos minnähän voisin tulla Gardnerin seurakunta hoittamaan toistaiseksi. Niin kauvan kuin seurakunta vois otta oma kässinssä ja Worcesterin seurakunta lupasi että minä voin otta ja silloin sitte Worcesterin seurakunta vähenssi minnun palkani \$25 ja minnähän sain siten Gardnerista \$50 mutta minnun pitti itse maksa kulluut että toteudelisuudessa minnun palkani nousi yhtämitä kuin mennot. Työ lissäntyi ja mennot.

Siis Massan valtiossa oli siihen aikaan Quincyin seurakunnassa pappi ja

H Cape Annilla oli pappi, Pastori Ranta hoiti Cape Annin kokko aluetta ja Peabody ja siten minnun jälkeen Quincyin tulli Tohtori Holmio.

Ja siis ei kolme ; ei enempää

Worcesterissa, ja siten Maynardissa, ja vaakinainen pappi oli Quincyissa, Maynardin aluella, ja Cape Annilla, ja Worchesterissa. Ja oli ollut Gardnerissa mutta niinkoin sanoin, Tohtori Pastori Halkola muuti sieltä Michiganin Rudyardin. Ja minulla oli sopimuust sitten että minnää käyn Gardnerissa kaksikerta kuukaudesta kahdenna Sunnuntaina ja siten yhdennä keskiviikkona. Mutta se työ kuitenkin lisääntyi niin että minnää joutuin kaksi ja kolmekertaan käymään Gardnerissa; minnää ottin Luterliiton hoittaaksenni, ja sitten oli aina special-tilaisuuksia joihin piti mennä, juhlaat tai rymäjuhlaat, tai joku sellainen, että se työ lisääntyi aina vähän jatkuvasti mutta palka ei kyllä lisääntynyt. On niin huhtavaa kun erään kerran seurakunta järjesti seurakunnan kokouksessaan suurta juhla ja eräs seurakunnan jäsen esitti että "kyllähän pastori nyt tulle puhumaan siihen juhlaan". Niin minnää sanoin että kyllä minnää tullen puhumaan mutta minu lla on selainen auto että se ei käy vedellä, se pitää osta gasoliinia." Kukkaan ei koskaan ottanut huomion että mitään korrahtuu niistä ylimääräisistä käynistä.

J Mitä hän sanoi?

H No, ei sittä mitään, minnää lupasin tulla puhumaan ja en minnää koskaan heidä veloitanuut siitä ylimääräisestä.

Mutta tivaatko tämä havantoin? Vain lukuun jällestäpäin

H No, jällestäpäin. Siellä oli muutamian henkilöittä, esimerkiksi, nimeltä, liittomies Urho Häkkinen, hän oli ymmärtäin en mies, ja hän aina silloin tällöin koiti saada palkan korotusta, ja ennennäs se menni läppi, ei suurta summa mutta pikuisen aina kerralla. No sitten minnää joutuin '38, niin Connecticutin valtioon. Siellä oli alloitettu Luterliiton työn kauan aikaan, pastori Salminen vainaja oli ollut Worcesterista käsin käynyt siellä ja sillä tavalla siellä oli pikkaisen seurakunta mieltä. Ja sieltä tuli lähettyystä siten '33 Worcesterin seurakunnan kokouksen pyytäin että jos Worcesterinlaiset antaisivat minun käydä siellä, ja Worcesterin seurakunta sitten lupasi että minnää saan sellaisenna Sunnuntaina mennä iltapäivällä kun Worcesterissa ei ole mittään kun minnää van heitin ilaksi takanaksi. Ja niin se alloitti se työ seillä Connecticutussa; se oli hyvin allusa pientä, 7-8 henkilöä tulli kirkkon ja kerran ei tullut yhtä ainua ihmistä vaikka minnää ajoin sinne se 50 mailia. Ja joskus tuntui siltä että se on hyvin vaikkia se työ ja onko sillä mitään tulevaissuuta mutta kuitenkin minnää koitin jatka sitä ja seurakunta lupasi minnulle \$5 käynistä. Mutta erään seurakunnan esimies tuli ja esitti Jumalan-palvelusin jälkeen että voisinko minnää järjestä niin että minnää tulisin silloin kun he kutsuvaat. Minä sanoin että ei se olle oikean hyvä aijatus, kutsute minunna ja minä en voi silloin tulla sillä tiedätte että minulla on kaksi muuta paika jo enestään. Niin site jäis se kokko iltu vähän ilma.

Siis Worchesteri eli Gardner?

Worcester-Gardner. Ja siten minä esitin heille ^{Brooklyn} ~~Burgon~~ ilaisille että jos te anatte minulle kolehtiuhrilla ^h ja mikä tulle jumalanpalveluksella ja koska seurakunnalla on aina kahvitarjoillu jumalauksenpalvelun jälkeen, niin seurakunta saisi se kahvi-tarjoilu tulot. Seurakunna mennot oli pientä vuokra, ja mitä siinä oli mennoa.

Me käyttimme site Redlich church. Seurakunta ihaistu siihen ja sillä tavalle me päättimme. Se kolehti oli ylleisa \$2, vähän yli tai vähän alle ja tavallisti minun piti uusein soita; ja joskus Worchesterista, siellä oli eräs tyttö joka soiti mulle; hän muuti New Yorkin ettei ollut sit ennen soittaja. Niin minä tavallisti annoin sen dollarin soittajalle, minulle jai se toinen dollari. Ja näin se jatkui monnia vuosia. Sitten minulla oil myöskin tapana että lomaajasta minä aina annoin yhden viikon Brooklynin alueella. Minä kävin kaikki suomalais perheissä mitkä minä löysin ja teisin, ja puhuin seurakunta työstä ja pyynsin heitä tulemaan kirkkoon. Vähitella tämä seurakunta alkoi kasvamaan, yhä enemmän ja enemmän, ja ennen ko minä jähin sieltä, niin seurakunnassa oli niin 150 aktivista jäsentä. Ja kirkko valmistui. Ja se olli suuri tapaus tällaisella pienellä joukkolle rakentaa kaunis kirkko ja seurakunta työ on siellä vakintunnut ja lajentennut ja se on saanut varman paikan yhdiskunnan elämässä ja ei vaan suomalaiset vaan myöskin Amerikalaista, Ruotsalaista, Norjalaista, Saksalais-peräissiä perheitä joita sillä alueella ovat liittynet seurakunta ja se on nyt kokkonan Englaninkielinen.

J: Siis alloitite sen työn v. '38?

H: '33. Samanaa vuonna kun Worchesteri

J: Ja sitten miten se kasvoi? Milloin se oli 150?

H: Vähä ennen kun minä lähtin, v. '46. Tai '47. Minä jähin pois 1967

J: '67 oli se 150? Entäs Gardner, miten se sujuu?

H: No, Gardnerissa minä olin sitten 18 vuotta. Sitten Gardnerin seurakunna vellat maksetiin, kirkkon vellat ja seurakunnan vellat aineelisessti. Gardnernin tillanne paraintui ja sitten halusivat saada oman pappin.

J: Minä vuonna?

H: Se oli visiin 55 tai siinä paikella.

J: Siis palvelitko v. '33 - '55 jokseen. Ja se kasvoi

Seurakunta kasvoi ja taloudellinen vakintui että he todella voivat siten otta oman pappin. Ostimme pappilan ja se maksetiin ja seurakunnan vellat maksetiin ja uudet urut ostettiin ja kirkko maalatiin ulkoi-sisältä, kaikki oli hyvä kunnossa ja seurakunnalla kun he kutsuvat minnun jälkeen pastori, heillä oli noin \$5,000 rahaa.

J: Miteen paljon jä senniä oli, jokseenkin.

H: Se oli siinä suunilla 200 paikkella. Ei aktivissia jäseniä ollut niin paljon mutta suunille jäsenmäärä oli pari saata.

J: Entäs -- Haapanen oli aina -- siis hän oti luukun kirkkoliskalenderin, varsinaiset kastetut, ja confirmeratut, ja kokko jäsen luku ja sitten lisäksi oli tämä "catch-all" mitä tässä esimerkis Gardnerissa, miten se

H: No, siihen ei yllönnsä lasketu henkilöitä jotka kävivät kirkkossa, ja jotka myöskin ainellisti avustivat seurakunta, kolehtissä tai kahvitarjoilussa mutta ei koskaan liitenyt jäseneksi.

J: Hän kutsui tätä miksi--vaikutsi allaisia

H: Vaikutsi allaista.

J: Siis tämä piiri oli myöskin teidän hoidettava.

H: Jo. Tämä piiri oli aika suuri sillä siellä oli paljon sellaisia jotka oli myöntämielisiä seurakunta työlle; tulivat kirkkon jumalanpalveluksiin ja kustantivat kahvitarjoilua; lähetivät lapsinnsa pyhäkoulun, riipikoulun, mutta eivät koskaan liittynyt jäseniksi. Vaikka pydettiin.

J: Ollikko sillä esimerkiksi Gardnerissa, niita jotka vastustivat?

H: Tiedysti siellä aina olli vastustaja mutta ei nyt enään viemme vuosinna se ei ollut niin näkyvä. Sillä olli Quincyin vanhoija suomalaisia jotka olli kasvannet kielteisa piireissa ja imenet sen elämänsä kielteisein näkymuksen mutta siten suomen sota, tämä talvi sota, muuti suhtet aivan toisin. Sillä silloin kuin suomen talvi sota sytty, niin kaikki suomalaiset lukunotamat kirimaiset kommunisti, ne kaikki liityvat suomen avustu työhön. Ja silloin kaikki suomalaiset ylönsä löysivät toinen toisia. Se sota yhdistyi tällä, niikon teidät, kaikki suomalaiset yhteen. Ja silloin pidettiin tilasuksia edupässä kirkkossa ja kirkkon alakerran koska se oli suurein huonesosta, ja siellä pakkatiin tavaroita jota lähettetiin suomen ja kaikki toimivaat yhdessä ja se myöskin vaikutti sen että seurakuntaa tulli noin lähemmäksi monia ihmisiä ja ihmiset enemmän huomasivat seurakunnan työn arvon ja noijasivat seurakunta enemmän ja enemmän. Ja se oli silloin seurakunnan asia ja seurakunta elämä tulli monelle läheisemmäksi ja tunnetumaksi.

J: Millä tavalla tämä vastusti tai vasemistolaisten puolesta esiinty?

H: No, se esiinty etupässä silloin kun heillä oli puhujia niinkun esimerkissä työväen talloilla, niin puhujan jokoussa oli aina joitakin jotka hyökkäsivät julkisesti kirkkoa vastaan. Mutta täyty tietusdi sanoa myöskin että oli puhujia jotka eivät puhunut mittään kirkosta; antoivat sen olla aivant sivussa. Ja joskus sitten oli hautauksia joissa joku puhu ja ilmaissi kielteisä kantassa ja joskus syytti yhteiskunta jonkuun koulemasta ja niin etellen ja tällä tavalla se kirkkon vastahenki aina tuli ilmin silloin tällöin. Mutta se kokkunaan oli yksityys henkilöisa. Ei niinkään paljon sen joukon vaan yksityysten henkilöiten, puhujuen ja sen laisten puolelta.

J: Keltä nämä puhujat olivat?

H: Minnä neitäh en enään muista.

J: Vaikkuti kun Connecticutin valtiosta seillaisia myös, esimerkiksi Brooklynnissa?

H: Jo, silloin ensi alkoin kun minä alloin käymään, muistan errään tapakusen: meillä oli Sunnuntain iltapäivällä kahdella jumalanpalveluksia; minä mennin kirkkon: kirkkon edessä oli muutamia miehiä ja ne tulivat minnua puhuttelemaan. Ja muiten myös sannoivat että olis parempi että pastori ei tänen tullisi. Minnä sitten sanoin, eihän se teistä riipu, että kyllä minnä tuleen niin kauvan kun minnä haluan, ja minulle sopi. Silloin oli pieni kommunisti "klikki" siellä aika voimakas ja aktivinen ja rakensivat hallin, kommunisti hallin, jossa muiten muosto- harjoitivat - pitivät siellä jotain asenharjoituksia; valtionpolissi sai tiedon ja se "raitasi" sen ja sitten ne ei sen jälkeen enää uskaltanet tälläisstä näkyvänpää kommunismia edusta.

J: Kävikö siellä näitä kielteisissä puhujia?

H: Yo, niitä kävi ympäri aina silloin tällöin.

J: Kurrikka Matti?

H: Ei, hän oli jo kauvan aika ennen ollut. Ya, Matti Kurrikka ei suorastan ollu kommunisti; se oli ennemmän socialisti ja sitten myöhemmin teosophia.

J: Elikkö hän henkessä vielä

H: Ei, vielä esimerkisi Woolentownin aluella jossa hän loppu vuodessa vietti, ja siellä vielä aikatuntuva tuntuu tällä "Kurrikkalaisuus". Erittäinkin Woolentownin aluella jossa hän oli ollut. No, siten me aloittimme Woolentownissa työn; Pastori Hänninen oli _____ salomallala ja sitten siellä oli New Yorki laissia, Harleminin seurakunnasta siirtyneitä henkilöitä ja he pyysivät että alloitaisi seurakunta työ ja me alloitimme mutta se ei koskaan kasvanut oikeen surreksi; se oli sunnille jäsenmäärä oli siinä kahdenkymenaviiden- kolmenkymenen välillä. Ja me Methodistin kirkossa piidettiin siis jumalanpalvelus kerta kuukaudessa; joskus kaksi kertaa. Mutta siellä oli hyvin toimivia jäseniä ja uhrautuvia ja he pidivät seurakunta yllä ja todellisesti rakastivat seurakunta ja tunsivat tarvitseva sitä.

J: Olikko siellä vastahenkia?

Ei siellä sannottu ollu vastahenkilöitä. Mutta oli paljon välipitämättömyyttä. Siellä eräs mies liittyi seurakuntaan ja - Aivo-niminen mies- ja hänellä oli se kaunis tapa että aina hän lauantaina soitti kaikille tutuille ja ystäville että huomenna on jumalanpalvelus, että tulka nyt kirkkon. Ja se vaikutti niin paljon että kun hän oli soittanut lauantaina, niin monet niistä tul sunnuntaina kirkkon. Ja sen jälkeen hän kuoli yhäkkiä ja sen jälkeen huomasi kun kulejakunta alkoi vähentyvän. Ei ollut enään ketään joka olisi niitä kutsunut siine.

J: Entäs ne miehet sillä kirkkon edessä jotka sanoivat että eihän tänne tarvitsis pappin tulla enään. Lähtivätkö he sitten pois?

H: He lähtivät pois ja minnä sanoin että tiedusti minnä tullen niin kauvan kun minnä haluun tulla ja voin tulla, että en minnä teiltä kysy lupa.

J: Uhkaavastitkö he?

H: Ei he uhkaavanut, van kielsivät vain että on parempi että en minnä tullisi.

J: Missä polisit saivat tiedä?

H: Joku oli antanut ilmoituksen.

J: Ja se oli siihen aika jolloin polisit mennivät sinne. Heillä oli oma hallinsa

H: Heillä oli oma, jo. Mutta myöhemmin sielläkin, paitsi joitakin kommunisti, läremäisiä, niin ne tulivat myönteisimeksi; minnä pittää haudauksia jo sieltä kommunisti hallilta kun sieltä haudattiin; pysivät pappia sinne. Ja eräs huomattava ilmio oli siehen aikaan, talvi sotasta, lähti vähän ennen, että esimerkisi, Worcesterin ja Gardnerin aluella, ja siellä, niin melken yllennsä pyydettiin pappia haudaus tilaisuuden. Ennen oli joka akitatori toimittanut haudauksen. Mutta vähitälle se jäi pappinen tehtäväksi.

J: Entäs siten kun siiryt Quincysistä josa oli eri ollut, graniittia kaivettiin, mutta Worcesterissa sanoit että siellä oli työläis väkeä ennemmän, miten he suhtautuvat kirkkon?

H: No, suomalainen työ väke ylönsä mitä siellä oli suomalaisia, niin ne suhtautu noin kirkkoin myönteisesti ja osa raittius väkeä mutta socialisti oli vielä silloin aika kylmiä kirkkoa kohti

kun yöllä tulli, minnähä jotuin ne järjestämähän heille ensimmäisen konsertin Amerikassa, Worcesterissa. Ja me mudostelme kommeteian ja koitimme saada kaikkista eri seuroista jäsensia siihen kommeteian, siis kirkkoista, ompeluseurasta, ja lähetys kirkkosta ja työväen pouluesta socialisti osastosta. Minnähä mennin sitten sinne socialisti osaston kokkousen ja esitelmähän asian, että jos he olisivat niin hyviä ja tulisivat mukaan koitaksemme järjestä yhälailla konsertin Worchesterin, se olisi meille kaikille Worchesterin suomalaisille suuri asia sillä tammä nuori polvi ja myöskin Amerikalaiset oppisivat enemähän tuntemaan Suomen kulturia. Ja arvostellemaan meidähä Suomalaisia parempi kun mitä he olevat arvion koska he eivät tunne meidähän kulturia mitä boostame. Vastanotto oli aika kylmä; siellä jotku sanovat, ei, nehäähän ovat niitä ylioppilaat, ne on niitä kapitalistia, että emme mennähä semoisiin kapitalisteille.

Te mennitte heidähän hallille.

H Heidähän hallille.

J Mitten paljon siellä oli osaanotojia? kullioita?

H: Kahden, kolmen kymmentä. Heillä oli virallinen kokous. Mutta sitte kuitenkin, ennenkö se kokous oli lopunnut, he suostuiva osalistumaan jotten jolainen tavala. Mutta eivät he silloin paljon auttaneet. Tammä yöllä konsertti olli semoinen mieti tapaus Worcesterin elämästä, Worcesterin suomalaisten elämästä erikoisesti. Kun tammä yöllä pyysi tai vaati että meidähän taata \$500 heidähä varten, yli kaikkien menoja, ei mikähän seura, ei raittius seura eikä mikähän muu on halukas \$500 taakamaan niin minnähä paanin minun oma rahaani siihen takausen, \$500, sen tähten että saisimme sen konsertin Worchesterin järjestetu. Ja se oli suuri työ. Me myymme, vaimoni ja minä, kävimme tapamasa kaikkia Amerikalais mieskuoroa, ei vaan Worchesterin aluella, mutta Hartfordissa, ja pitkin siellä ympärillä esitelmässä täättä konsertti asia. Ja me saimme kaikkialla hyvin myötämieellisen vastauksen; monet otivat myötäksin lippua ja me teimme kokko kesä työtta tammän konserttin hyväksi.

J: Vuonna '38?

H: Jo. Sitten oli se että meidähän piti saada niin kutsutu "sponsor" sinne; saada hyvät nimet taksemi, se aina varminpa onnistu. Ja me saimme. Mutta oli sekin vaikia; minnähä muistan, Worchester _____ musicaalin associationin johtaja, mennimme tapamaan ja minnähä ollin siellä 3-4 tuntia, odottamassa milloin hän vois minut vastaanottaa ja sihteeri tulli ja ilmoitti että hän on niin kiirettä että ei hän nyt voi otta vastaan ja jos minä voisin tulla seuravana päivänä. Hän oli hyvin kohtellias, antoi nimenssa; ja kuva. Olli tapaus, olli juuri valitu uusi sheriffi; me mennimme lakimies Frank Bjorgundin kansa; Bjorgund oli ystävä, hän tuli Mainessta, kun hän oli entinen Worchesterin avustajana täättä konserttia järjestämähän; mennimme hänen kansa tammän sheriffin loukse ja estimimee asian ja hän oli aika kylmä meille. Siten me tarjoisimme hännelle complimenti ticketia ja hän otti niin raha maksanensa. Minä sanoin että, ei niistä tarvitse maksa, me toivoisimme että sheriffi voisi tulla. Hän oli hyvin kiitolissina siitä ja anoinme ne billetti, ja se muottui aivan kun yöstä päiväksi. Se siite sanoi, kulka, toistakymmentä henkilöä ovat jo tammähän jotakin minulle myomäksä sen tähten että minut on nyt valittu sheriffiksi. Ollet ainuat ensimmäisett jotka annatte vapaan lipun meille. Niin kuin pidettiin Suomen avustustailsuuksia, hän oli aina valmis tulemaan sinne ja lausumaan joku moynteisen sannan. Ja tammä konsertti onistui niin että yöllä sai tuhanne dollaria ja sitten seurakunta joka yhdistykselle annettiin se määrätty prosentti siitä mitä he olivat mytyyn. Joka oli myynyt vähähänman se sai korkeaman prosentin ja joka oli myynyt enemähän sai vähän pienemän. Että Worcesterin seurakunta sai noin \$500 siitä profitia jotka pantiin siite urku rahastoon uusin urkuin ostamiston varte. Ja mukaana siinä konsertissa oli noin 3,000 ihmistä.

J: Missä se pidettiin?

H: Auditoriummissa, Worchesterissa. Ja konsertti sai mittä parhaimet arvostettut.

Ja se oli sellainen merkki tilaisuus Worcesterin suomalaisille että kaikki puhuivat se jälkeen suomalaisista kuorosta ja ihmelisesta laulusta.

J: Tulliko nämä toiset, hallilaiset mukkaan myöskin konserttiin?

H: Tuli ne konserttiin mutta eivät he paljon myöneet. Ja kaikkiala oli hyvin myyntämieluisiä; tietustin me oltiin kaikkien hyvin kiitolisen ja ylpeitä että konsertti onnistui niin kovin hyvin. Ja sittehan minä jotuin vaimoni kansa järjestämään monnia konserttia, suomalaisia laulajajia, kuoroja jotka vierailivat Worcesterissa päin tai yleisa Amerikka. Etelä-pohjanmaa Jussi kuoro, ja Finlandia kuoroja, ja monnia muita kuoroja. Ja myöskin taiteillija veiraili paljon Worcesterissa ja Worcesterin hallissa johon kaikki tulivat asumaan. Ja Worcesterista päin minä sitten tavallisesti kuletin heitä Gardernista, Maynardista, Fitchburgissa, ja mitkä asuivat yllöissä meillä.

J: Oliko Worcesterissa suomalaisia paljon? Noin 30 vuosi lukulla?

H: Ei sittä olle ennen ollut kuin suninelle 4-500. Sillä sitte vähitelle suomalaisuus pieneni depressionin aikana monet palasivat takaisin suomen koska he aijatellivat on turha heidän kullutta saastonsa täällä, on parassta mennä suomen. Ja perheinän menivät suomen. Ja sitten paljon oli siirtynyt farmeille lähellä Worcesteria, ostain vanhoja farmeja, rakensivat ne kunton; toiset pitivät lehmiä; toiset pitivät kanoja; mutta yhä enemmän jäivät sivun kaupunki elämästä. Ja samoin seurakunta elämästä. Jäsennein viillä pysyvät mutta niillä oli vaikkia tula kirkkon koska karja ja kannot sitoivat heitä pyhän sekä arkena.

J: Olikko kielteisiä paljon? suomalisten pirissä?

H: Ei oikeastan oiken paljon. Ennen vähemmän neitä oli ja vähitella ne vähentyivät

J: Olikko heillä hallinsa seillä vai?

H: Jo, heillä oli kaksi hallia, kommunisti halli ja socialisti halli.

J: Siis aikaisempi niita oli ollut aika paljon.

H: Aikasimin oli ollut aika paljon. Enemin prosentti olli aika paljon

J: Saaivat ko he vaikkeiuta seurakunta elämään?

H: Eivät ennen minun aikana mitään vaikeuksia; aikaisiina vuosiina oli ollut. Oli ollut sellaisia tapauksia Pastori Salmisen aikana että oli marssinyt kirkkon sisällä hattut päällä ja härynyt pastorin saarna mutta ne olivat hyvin muttamiija tapauksia.

J: Oliko mitään muita tuolaisia tapauksia?

H: No, nuorisoa nähten oli vähän vaikeuksia mikä oli minulle erän; nuoret kertoivat että ennen ensimmäistä maailman sota, punaisten armeja oli vielä voimakas; monet suomalaiset, Fitchburgin aluella, oli järjestänyt miellenosotus kulkuetta ja meihet kantoivat punasta paita hosuijen päällä; niin nämä nuoret jotka olivat silloin koulussa, osa jo high koulussa, niin opettajat monasti mainitsivat näistä suomalaisista radicaalista jotka kulkevat punaiset paitat housujen päällä ja se vaikkuti näitä nuoria niin että he melken häpeisivät olla suomalaisia.

J: Vaikka olivat kirkollisia?

H: Vaikka olivat kirkollisia. Ja he koulussa otivat jonkulaisen painostukset tai ylökatsojan esineksi koska hekin olivat suomalaisia ja se vaikutti, kylleksi

heitän suhdetta suomalaisiin ja suomalaisuuden ylösyöjää mutta teidusti siten myöhemmin kun he kasvoivat ja opivat ymmärtämään ennemmän asia, niin se vaikutus hiljaksen hävisi heidän elämästään ja he löysivät udestaan suomalaisuuden and suomalais arvon. Minä muistan eraankin meidän seura-kunntian miehiä; hän oli aikojana juuri aikonaan tätä sama hääpeitä tuntenut mutta kun hyvä konsertti oli kysymyksellä, hän viisi-dollarია antoi ja avusti konserttisa. Ja samoin kuin oli Suomen avustus kysymys, hänellä oli aika paljon puhe taipumusta ja niin minä auttoin häntä valmistamaan puheita ja hän kävi pitämässä puheita eri Amerikalaissia yhdistyksisa. Sillä siihen aika monet Amerikalaiset seuraat pysivät meiltä puhuja heidän tilaisuuden seloistamaan Suomen asema ja Suomen sota. Ja meillä oli vaan muitamia harvoija mikä voi sitä tehdä. Tämä yksi oli niistä se harvoin.

J: Kuka?

H: Kuusisto, hänen niemensä oli. Ja siten ne miesten, meidän kirkko kuoro pyyditiin laulumaan eri tilaisuksiisa; Worcesterilla oli onni että meillä oli onni hyvin hyvä kuoro johtaja, Mrs. S _____; ja hyvä musikki, ^{ihminen} meidän kuoro oli parhain kuoro Suomestakirkko kuorosta kokko itässä.

J: Miten suuri?

H: Se keskimäärä oli yhdenaika hyvinkin suuri, mutta keskimäärä oli siinä 40.

J: Tämä punapaitasuus oli silloin jo häipynyt, Amerikalaisten mielestä vai--

H: Jo, se olli jo häipynyt

J: Minne vuonna?

H: Se oli siinä ensimmäisen mailmaan sotan etellä, tämä punnapaita villitys oli. Siten kuin ensimmäinen maaliman sota sytty, ne siten visiin pelkäsivät esintyvä tällä tavalla.

J: Mita seurakuntalaiset—mita he aijatellivat? Tästä ja siis vasenmasta?

H: No, valistää ne _____ kuntalaiset kärsivät siitä sillä he ymäärsivät ja tunsivat että se jollain tavalla haita heidänkin elämäänsä ja vedää varjoa heidänkin pilvensä. Sillä Amerikalaisessa elämässä tämä punainen kiihotus ei löydänyt maa perä, sitä pidettiin Amerikalais vastaisena. Ja siksi hekin kärsivät siihen.

J: Saarnasitkö milloinkaan? Tai kosketellit noita aiheta? Siis kirkoka ja työväen liittoa?

H: Kyllä minä uusein jos teksti antoi aiheta niin kosketellin siis kirkkon ja työväen suhetta ja sillä tavalla että ei työväkkinä löydä materialismia pohja elämälle, he tarjoitse myöskin henkenlista and kristillis pohjan. Ja mainitsin vielä tässä siitä Siirenuksessta, kun oli puhe. Siirenus oli Suomen halituksen edustajana yhdennä Delawarein juhlia. '38. Ja hän pyysi että jois minne vois in järjestä hänelle New England Socialisti kesäjuhlille tilaisuuden puhumaan.

J: Hänen edunimi oli Sigrud?

H: Sigrud Sirenus.

- H: Ja minnÄ lupasin sen tehdÄ ja saikin edellÄ tÄvalla tehdyksi ja sillÄ oli silloin Raivajan toimitaja, MakelÄ myÖs osalistui Delawarin juhlin, ja minnÄ kysyin hÄnneltÄ; hÄn sanoi ettÄ hÄn ei voi jÄrjestÄ; hÄn ei kulu kommitteja mutta antoi minulle henkilÖyn ja henkilÖyn nimeen ja puheliinin numero ja soittin ja siten hÄn ei ollut hyvin innostunut siihen asiaan, niin minnÄ siten sanoin ettÄ ei tÄssÄ ole kysymys pappista eikä pappin puhumu
- J: Sirenius oli pappi
- H: Se hÄn oli pappi
- J: Vaikka oli tullut
- H: _____ jo, ja hÄn on Suomen hallituksen edustaja ja siis niinko hakkilaan edustaja, jokku socialisti Suomesta,
- J: HÄn kullu parlimentiin
- H: Ei hÄn kullu, mutta hÄn oli halituksen edustaja tÄällä. Suomen halitus oli vallinnut edustajan eri yhdesys kunta piirestä edustamaan Suomea Delawarin juhlia. Ja Tohtori Sirenius oli yksi joka edusti kirkkoa. HÄn sitten sanoi tÄmÄ Fitchburgin komitean esimies, puhkon nyt mutamia minuttia, ja Sirenius sai sen tällaisiuden puhuja ja hÄn alkoi puhennsa nain: "ErÄnÄn Sunnuntai aamuna kuin minnÄ kävellin Helsinkin katuraa, minnÄ näin kuinka tuo hyvä Suomalainen työ kansa, hÄn korositi erikoisesti sitä, käy kahda eri sunnta; toiset mennevät työväen talolle Siltosaarelle ja toiset mennevät kirkkon. Miksi tuo hyvä Suomalainen työkanasa jolla pitäisi olla samaat päämäärät ja samoia ihanteetÄ työväen elämÄän parantamiseksi ja yhdyskunnan parantamiseksi, miksi te kulleet eri suuntiin?" TÄällä tavalla hÄn alkoi puhensa sillÄ Fitchburgin juhlia. Ja sittÄ enemÄän kuin hÄn puhui, niin sittÄ enemÄän yloisÄ innoistui. Ja sivustapÄin minnÄ seurasin, niin monet kuliasta olivat nouset ylös tiedemättÄ ja niin noutivat siittÄ puheista. Ja kuin hÄn lopeti noin puoli tunntia kestÄvÄ puheensa, niin hÄn sai niin sunren myrsky _____ etei tuskin kukka on saanut.
- J: Vai niin.
- H: Ja siten kuin Sirenius jÄllken päin vieraili viellÄ, hÄn aina asui meillÄ, niin nyt minnÄ sitten soitin sinne Fitchburgin ettÄ oisko Sirenius sanna puhua _____ Hallilla, niin,-- _____ aina puhua. Milloin vain. Ovet ovat aina auki Sireniukselle. Ja muutamia muistoja jai miilenen siittÄ kuin Massan valtio oli jÄrjestÄnyt erikoisen juhlan tÄssÄ Delawarein tilasuudesta ja Massan valtion edustajat oli kutsuttu myÖskin osalistuman juhlin ja Suomesta tuulut vierat. Ja Sirenius oli myÖskin mukanaana tÄllÄ juhlala, ja minnÄ satuin istumaan erÄn Amerikalaisen ruovan vieren joka olli Bostonista, ja hÄn kysyi minullata ettÄ mitÄ kieltÄ tÄmÄ tohtori puhu, minna sanoin, hÄn puhu nyt suomea. Sitten hÄn muuti kieltÄ ja tÄmÄ rouva huomassi ettÄ se on muutanut kieltÄ; hÄn kysy mitÄ hÄn nyt puhu, minnÄ sanoin, puhu ruotsia, koska tÄällä on myÖskin Suomen-Ruotsalaisija. Siten hÄn alkoi puhumaan Englandin kieltÄ ja hÄn alkoi Englandin kielelelä näin, "Kuin minnÄ olin Lontossa nuorimiehendÄ pappina, niin minÄ erÄnnÄ päivÄnÄ puhuin vaimonin kansa Englandia, niin vaimoni sanoi, "kuules, Sippi, minÄ jo vähÄn ymmÄrÄn sinun Englandin kieltÄ." Tohtori siten sanoi, ettÄ minÄ toivon ettÄ tekin vähÄn ymmÄrÄtte minun Englandin kieltÄ, niin hÄn on puhe kokko hyvä Englandia.
- HÄn oli hauska mies?
- H: Jo. No sitten tÄmÄ rouva oli niin innostunut ettÄ kolme kieltÄ puhu. MinÄ

sanoin että hän puhu neljää kieltä, hän puhu oikean hyvää Saksa. Sanoi, voi ihme, minnähän puhun yhtä kieltä ja tuo mies puhu neljää. Ja Sirenus olis _____ persoona, mielityvä, voittava,

J: Ja voimakas puhuja--

H: Voimakas puhua. Ja hän hän oli se joka perusti--tai hän oli Englannissa pappina, tutustui siellä Englandilais-socialismiin joka oli kristillistä socialismia. Ja samaalla sitten _____ liikeseen joka oli Englandissa voimakas. Ja hän ymmärsi sen liikeseen henkilisen merkityksen ja ymmärsi että jos tämä liike saadasi viettää Suomeen, Suomen työväenkeskuden, niin se muotaisi kokko työväen asenteen ja hän oli ensimmäinen pappi suurden piirtein joka menni työväen talloille puhumaan, missä hyvänsä. Ja sillä tavalla ha rakensi silta työväen kirkkonvalliä. Mukava tapaus oli myöskin se että hän piti Tampereella puhen, siel' oli Ensinoor R _____ Lean joka oli myös Amerikassa opiskellemassa siinä Houghtonissa mini-koulussa. Hän oli innostunut tähän Englandilaisen näkemyksen ja hän oli pyydänyt Sireniksen sinne puhumaan sillä hänne johtamisen tehdassa Tampereella ja silloin sanoi että, kyllä minä tullen puhumaan kun hän oli mennyt sinne, mutta en minnähän hauluasi että minnähän puhusin sitten vasta kun miesten työ aika on lopunut. Et' eiko olis mahdollista minnähän puhuisin heille työ aikana. No, sittähän minnähän ollen juuri aijatellet, sanoi tämä ensinoori hänelle, R _____ lean. Ja sitten järjestettiin niihen työ-aikana; ne lopettivat työnsä, ja kaikki kooettiin yhden suuren tehdas salliin ja Sirenus puhui. Juuri naiden Delawarein juhlin jälkeen niin Worcesterissa oli eräs mies, Hakala, joka oli Tampereella siihen aika kuin Sirenus oli siellä puhunut. Ja jälkeen juhlan, hän menni Sireniusta tervehtimään, sanoi, minnähän ollen kuluut teidä ennenkin puhuva. Niin, hän sanoi, missä? No, siellä Tampereella. kuin te puhuite meille työ aikana niin sanoi että, se oli ainoa kerta kuin hänelle on maksetu siitä kuin on pappia kuunneltu.

J: Ennen Sireniuksen tulemistä, millä tavalla te itse suhtautute työväkeen?

H: Minnähän olen aino ollut lähmin myötätunto työväkeä kohtaan. Minnähän jo pienestä näkemään työväen asema, työväen elämään; siihen aikaan oli vielä työväen ja maanviljelys väestön väliä aika syvä juopa ja työväen palkkat eivät olette mitkään loistopalkoja; Suomen oloissa, että työväen palkat olivat aikainsa verotu alhais elinkustanukset. Ja se on ollut eräs syy että myöskin, ikävä sanoa, että kirkko ei ole ymmärtänyt asemansa, kansan kirkkonna niin kuin sen olisi pitänyt. Se sillä tavoilla, alkaise, ei nyt tähän, mutta siinä vuosina sortovuosinna aikana, 1900 ja sen jälkeen, kirkko oli enemmään, kallistyi oppimus omistavaan luokkaan ja vähemmän työväkeä päin.

J: Tulikko tuo, siis, henki tänne Amerikan päin, Suomi Synodin kesken?

H: Sattu visiin siirtolaisien mukkana. Sillä ei heillä ollut siellä silloin vielä lähempiä kosketuksia kirkkon, monellakaan, niistä jotka tullivat. He olivat käynet riipikoulun, ja joskus käynet kirkkosa, mutta kirkkon ja heidän väliä ei ollut mitään henkisestä yhdeytystä, eikä henkilistä yhdeytystä. He olivat aika vieraitta sissaisesta kirkkosta vaikka he olivat ulkomaista kirkkon jäseniä. Ja he toivat sen samman näkemyksen mukkana, siis tähän myöskin ja toinen asia monnella oli väärä käsitys Amerikalaisista elämässä, ja vapauudesta; he lullivat että kuin he nyt tulevat tänne vapaiseen Amerikann, ei tällä tarvita kirkkoa eikä tällä tarvitta uskontoa.

J: Puhuvatko he teidän milloikan tuone päin?

- H: Jotku ilmaisivat sen mik~~ä~~ käsitys heillä oli kuin he tulivat Suomesta. Mutta minn~~ä~~ omalta kohtalta hyvin ymmarsin sitt~~ä~~, he olivat yl~~ö~~iss~~ä~~ maalais nuoria, ja monnet olivat kasvanet vaikkeasa olloisa, pienien torppien lappsia, jossa puute oli aika yleist~~ä~~ ja tulivat sitten tän~~en~~, niin heillä oli monet ahkerat tiedossa niin kuin er~~äs~~ mies kertoi kuin h~~än~~ olli paimen poika, pikus poijasta lähdi~~n~~ olli niin kylm~~ä~~ syyksyll~~ä~~ kuin han paimenti karja ett~~ä~~ h~~änen~~ täytyi pitt~~ä~~ aina toista jalka ylh~~ä~~h~~ä~~ll~~ä~~ lampimana toista maassa. Ja sitten h~~än~~elle jai n~~ä~~m~~ä~~ katkera muistot j~~ä~~ h~~än~~ sanoi kuin minn~~ä~~ silloin p~~ä~~ätin ett~~ä~~ minn~~ä~~ en ainakaan haulua kuolua n~~ä~~l~~ä~~s~~ä~~ ja kyllmydessa ja minn~~ä~~ lähdin Amerikkaan. Niin n~~ä~~m~~ä~~ köyh~~ät~~ olot ja köyhissa el~~ä~~v~~ä~~s~~ä~~ ihmiset katkeroituvat. Ja panivat sen mielensa mukana tänne.
- J: Siis sen vuoksi ett~~ä~~ siellä kylm~~ä~~ ja huonoa, köyhytt~~ä~~. Ent~~äs~~ siten kirkkon, miksik~~ä~~ he suhtautu vastaan kirkkon?
- H: Ei suurastaan vastamielisen, se olli kuin he eiv~~ät~~ saanet kirkkon _____ oikeastaan paljonkaan ymmaryst~~ä~~, eik~~ä~~ myöntötunntua. Sellaissia seurakunntia jossa on pappi olut myöntötunnteinen, köyhimpien kohtan, ja osotti heille ymm~~ä~~rystamista seillä ei syntynyt katkerusuta.
- Siis ei Suomessa, eik~~ä~~ t~~ä~~ällä?
- H: Ei Suomessa, eik~~ä~~ t~~ä~~ällä.
- Kuinkka t~~ä~~ällä ylönns~~ä~~ Suomi Synodin pierress~~ä~~ -- miten pappit suhtautuat?Työväkean?
- H: Yllens~~ä~~, mik~~ä~~li, min~~ä~~ ollin tullut tuntemaan suhteetvat hyvin ja olliha t~~ä~~ällä monia pappia jotka olivat hyvinkin lähell~~ä~~ työväen kyysymyyst~~ä~~ ja myönt~~ä~~ miellisesti sillä kuin min~~ä~~ ajatellin se Pastori Rautasen suhtet~~ä~~ä silloin kuin Kuppari saarella ne suuret laakot, en h~~än~~ min~~ä~~ silloin ollut siellä, mutta lukennut miten Rautanen suhtautui n~~ä~~hin laakoin ymm~~ä~~rtäv~~ä~~isesti.
- Muutta h~~än~~ h~~än~~ oli ainoa siis jos historia luketa ja toiset sanoivat, ett~~ä~~ ei ollut muilta paljon
- Suomi Synodin
- H: Ei suinka ollut paljon muutta. Silloin kuin minn~~ä~~ tilasin valmistua/pappiksi, se olli niin nuorta ja kokkemantota, etta se oli melken mahdotonnta syyvandia t~~ä~~äll~~ä~~isell~~ä~~ yhdiskunnalle problemina siina mielessa kuin se ollisi pitänyt syventy~~ä~~ ja ett~~ä~~ siin~~ä~~ oli myöskin syyn~~ä~~ se ett~~ä~~ kuin n~~ä~~m~~ä~~ nuoret pappit lueskelliv~~ät~~ theologia siillä ei yhdeiskunta kysymyksen viell~~ä~~ silloin ymm~~ä~~rt~~ä~~tu syyv~~ä~~nty~~ä~~ sillä taavala ett~~ä~~ Suomi Synodin pappit _____ siita yhdeist~~ä~~ tillaneeta mik~~ä~~ työväen keskuus valitse.
- J: _____ olli yksi _____
- H: Yksi
- J: Ent~~äs~~ Suomi Synodi johto. Mink~~ä~~ vaikutuksen saitti?
- Silloin mita vaikutksia min~~ä~~ sain, silloin johto olli ymm~~ä~~rtäv~~ä~~inen, sillä kaikki _____ kuin pastori Ahlman, ja Rautalahti, ja ne jotka _____ konsistorin, ja Haapanen, niillä oli jo syvenpa n~~ä~~kemyöst~~ä~~ ja myöskin voivat saanet yhdeskunta el~~ä~~m~~ä~~sst~~ä~~ selvemm~~ä~~t n~~ä~~kemykset kuin se nuori pappista.
- J: Ent~~äs~~ t~~ä~~m~~ä~~ _____ lause kokkous, onko tuo tuttua teille?
- H: Ei muuten mit~~ä~~ olen lukenut siit~~ä~~.

- J: Siis, ylöissä suhteni siellä Gardnerissa, Worcesterissa, Brooklynissa, Woolentownissa, olikko aika myöntinen, vai keskimyöntinen, via missä oltiin?
- H: Kaikkiala näillä alueella, heidän suhtensa olli hyvin myöntennen. Työväen. mainnitsi haudauksesta. Ne aina pyysivät minulta muutamia _____ osalistumaan haudajaisiin ja saatamaan heidän omaisensa hauda leppon. Samalla tavalla minnä kävin paljon haudamassa Connecticutissa ja Gardnerissa ja minnun täydy sanoa ainakin Worcesterin socialisti tähde että he olivat hyvin myöntämielisiä ystavalissia; monet heidän johtajista kin aino puhuivat kaunisti kuin tavatiin kadulla, ja osotivat oikeen lamintä myöntötuntua.
- J: Eikö hyökkänyt?
- H: Ei, koska hyökkänyt
- J: Eiko te hyökkänyt heidän vastaan?
- H: Ei. Ei minnun periaateni ole ollut koskaan hyökätä ketään vastaan. Eritäinkin haudajaisissa, minnun periaateni on ollut se että minnä puhun jälkeenjännille eikä vainajassta. Jos minnä en mittään tienyt, en mittään puhunut. Sillä minnä ajatellen että se on yksi parhainta evankelium tilauksia silloin kun suru ja kaipaus painna ommaisten syydämiä puhua siitä lehtoduksen sanna _____ kaikkile ihmisille, murheellisille, yksinäisille
- J: Ja siis he olivat hyvin
- H: myöntämielisisä, silloinhan ihminen juuri tarvitse, _____ kun suuru painna.
- Miten seurakuntalaiset aijatelivat teidän myöntämielisisistä?
- H: No, seurakunnassa tiedysti oli kahda mielia, toiset eivät oikean tyykkänet siitä, meidän pappi menne socialistia haudamaan ja niin päin. Eritäin ne jotka oli elänet siitä aika jolloin socialistit kohtelivat kirkkoa huononsti ja halveksivat ja pilkasivat niin heille oli jäänut se näkemyys syvälle ja heiväät ei siis aina ymmärtänyt siitä että aika on muutunut, että ihmisetki muutuvat. Eihänne koskaan siitä miitän sen enempää sanonut mutta eivät oikean sitta ymmärtänyt.
- J: Eivät he vastustannut, kieltänet koskaan?
- H: Ei koskan.
- J: Entäs menemästä socialisti-----olikko haudaukset hallilla?
- H: Jotku olli heidän hallilla ja jotkut olli hautaustomistosa. Siten kuin ei heillä ennän ollut hallia, niin olli siten haudauntoimistosa. Ei kukkan minnua kieltänyt mutta minä kansa puheissa tuli ilmiö että socialismi muista sitä aika, tuntui ettei he nyt pidännet siitä että heidän pappi menne siine.
- Mitten aijatelite siis Suomen kirkkon pappina ja Helsingin Yliopiston graduati ja seminerin käynnin, mitä" aijatellit Suomi Synodista ja sen elämästä ja käsi
- H: Minun aijatukset--minnä korostaisin Suomi Synodin elämää ja työtä kaikkien korkeijamalle ja että he olleet tehneet Amerikanlaisen Suomalaisen keskudella kaikkien suuriman ja rakkentavien työn mikä mitään järjestö täällä on tehnyt. Kun otta humion ne voima varaat ja mies varaat mittä on käytätävissä, niin heidän

työnnsä on loistavat työ joka on kantanut runsaan ja kauniin ja kirkkaan hedelmään ei ainostaan Amerikan Suomalaisten keskustessa, menneiden polvia mutta nyky polven keskustessa josta nyt on esimerkkissi vielä jällellä Suomi Collegi joka ei oisi koskaan syntynyt jos ei ollut Suomi Synodia. Kyllä se on tehnyt arvokaan työn Amerikan Suomalaisten keskustessa joka on sille sekä _____ että ilo.

J: Kuin ollitte käynyt Helsingin Yliopisto, siten tulitte Suomi Opiston seminaarin, millä tavalla voitaisiin veratta tuuta opistusta ja käsistyyttä?

H: No, tiedyysti opetus tasso oli aivan eri. Mutta otta huomion myöskin ne ainet jotta minä siellä luvuin Suomi Seminaarissa oli juuri Romalainen-Amerikan historia, Amerikan-Lutherilaisent historia, Suomi Seuran historia, ne hä olivat "special" aineita. Vieraitta, tuntematomia minulle enestän ja siten se merkitse Kinnunen joka opetti myös dogmetikka; hän kumaksi minnun sannottu oli hyvin valmistetu luentoja varten; oli hyvin valmistetu ja hän oli käyttänyt Englannin kielestä _____ dogmatikka perus ainnenna ja minnusta oli oikean mielenkiinoista kuunella sitä tietomäärää mita hänellä oli ja sitä _____ esityystä, dogmetikka ainesta. Ja _____ myöskin olli vaikka mielenkiintoista hänen esityksestä Amerikan historia, Amerikan-Lutherlaisen historia.

J: Sanoite asköin että Suomi-Synodin pappit ei ollet sannott sellaista perustelista kouluttusa, kuin esimerkiksi, suomessa että olisi tuontenet socialissi olloa, ja niin toisin, mitten - millä tavalla tämä oli putuvainen tai--

H: Jos me taitella suomen kirkkon papiston kasvatusta siihen aikaan, 5,6,70 vuotta sitten, niin ei sielläkään sociallin opettus tasso ja sievus ollut siitä mitä se on nyt. Mutta on ottetu huomion että eihän Suomi Collegen seminari voinut alka siitä opetaja voima määrää mikä olisi tarvinut. Me opetajat mitä siellä oli, niellä oli täysi työ valmista ja keskityä niihen ainesiin johe opettivat. Ainoiastan pastorin theologican yhdentymistä voivat kosketella yhdyskunta kysymyystä ja pappinen suhdeta socialissiin asiojon mutta sehän jäi hyvin rajoitetuksi.

J: Ja siis Suomen kirkkossa ei ollut vielä Sireniusta liioin.

H: Ei ollut siihen nostaja; oli hyvin vähän sellaisia pappia jotka olivat valvetynyt yhdeiskunnallisesti siinä mielessä mitä nyt on. Se oli Unos Vekiljussi ja Kilpelainen ja Matti Parkanen; jotku muut' sellaisia jotka siihen aika olivat jo socialistiin valvetunneita. Ja Percy Pietilä, Gummerus, ja muita sellaisia. Mutta ne olivat harvoja lintuja siihen aikaan.

J: Ketkä olivat Suomi Synodin johtavat — siis jos sanotaan että on formalinen johto, ja myöskin informalinen — ketkä olivat kaikkien vaikuttavimmat pappit? Naiset tai miehet?

H: Mitä minnä aiijatellisin vaikuttavin oli Tohtori Rautalahti, ja Pastori Ahlman vainaja; ja sitten osalta Pastori Haapanen, hänen tyonsa rajoitti melken ylönsä matkustamisen, j.n.p.p. Mutta Raija Haapasella oli; han vaikutti paljon; hän oli hyvin ettevä, kehitynyt lahjakas nainen joka siellä paustalla vaikutti hyvin tuntuvasti. Jas esimerkitys, kirkkoiskoukousis, hänen puhensa oli vat hyvin asialissia, _____, ja rakentaviva, ja valavaisia, niin että kirkkoliskoukoussia maalikko, edustajat, ei ollut sellaisia näkemyksia tiedo varroja saivat hyvin paljon uhranäkemyssä kirkolistä elämästä hänen puhentensa kauta. Hän minun mielestä oli yksi erittäin voimakas, ^{henkilö}personalisuus niinä aikana Suomi Synodissa johtamassa.

Olikko muita naisia jotka olivat?

H: Ehkä tämä Perttula-Mäki oli myöskin voimakas personalis, joka osalistui etupässä juuri seurakunta kirkolis-kokous elämässä.

J: Olikko seurakunnoissa, esimerkiksi Massan valitossa, sellaisia naisia jotka olivat johto

H Oli jotakin; Rouva R _____, Pastori Renka vainajan puoliso, jolla oli hyvä kasvatus Suomessa ja oli lähetys saarnajana ja hän oli hyvä puhuja; hän kävi eri seurakunnissa puhumassa pyhäkoulu päivillä, koska hän oli entinen opettaja, hän opetti näyteitä ja evankeliumi juhlilla ja vuosi juhlilla; hän usein puhui niissä ja hän puhui hyvin vakentavasti jaavartamisti että Itäen seurakunnat rikaistuvat hänen työnsä kautta hyvin, hyvin paljon. Sitten oli muttamia maali personalia Laurila, Maynardissa; Heinonen, Maynardissa; ja Näppi sillä Cape Annilla; ja useita muita jotka olivat valoitunut maalikkoja ja heillä oli puhuja lahjoja ja kykyjä.

J: Olikko maallikkoita miltein kaikissa seurakunnissa? Mitä tunsitte?

Joka seurakunnassa oli joku maallikko joka oli hyvin asian tunttia, ja tekivät hyvin voimakasti seurakunnissa valistustyötä, ja pitivät seurakunta työtä yllä ja rakensivat seurakunta yhteitä meillistävällä ja rakentavalla tavalla.

J: Saarnasivat ko he?

H Monet saarnasivat; _____ näpi piti hyviä puheita L _____ villen alueella, ja Arhonen vainaja pitti Gardnerissa hyvin useina puheita; sillä olli Raatikainen joka olli hyvä maallikko saarnaja kuin ei sillä ollut pappia niin Raatikainen pitti hengelliset puuhet ja pitti hartaushetkiä ja sitten Quincyissa oli niillä Nelson-vainaja puuhuja, maallikko puhuja, kuin ei ollut pappia niin hän hoiti ne hartaus hetket ja piiti seurakunta yllä. Mutta joka seurakunnassa oli joku sellainen persona joka piiti seurakunta kuin ei ollut pappia.

J Kullivat kuin he mihikään herratyssunnta

H: Ylennsä he eivät kullunet mihikään paitsi Maynardissa oli Tuikka, Ilmari Tuikka, huomattu kuoron johtaja; he oli Suomessa tutustunut Evangelii yhdyksen ja sen toimintaan ja niillä oli enemmän sitä näkemystä muuta eivät koskaan sitä erikoisesti korostaan muuta he suvaittavat yllönnsä seurakunta elämässä aivan kiitoitamaan.

J: Siis keski-suuntaista; siis yllönsä Massan valiosaa saisinkö sanoa, seillä oli tällaista Century seurakunta elämässä eikä ollet mihikään

H: Eivät ollet mihikään erikoisen suunta, ne yllönsä kirkkolista elämässä vain perintenna Suomi kirkkosta lyhytymät tai tuomatta mitään suunta henkeä tänne.

J Entäs pappistö?

H Ainoa mikä siihen aikaan kuin minnä tullin oli _____ joka olli pappina New Yorkissa. Kai kallistui Laestadilaissiin. Ein muista hänen nimennsä.

J: Vahempi?

H: Vahempi. Monia aikaa kuollut. Mutta se olli ainuat pappia joka tällällä enemmän _____ tilaisuuden.

J: Mutta ylönsissä pappisto ei ollut suunta?

H: Ei ollut suunta.

J: Entäs te? Olikko teillä suunta?

H: Ei.

J: Vaan puhuivat Evangeliumia?

K: _____ varten.

J: Siis tämäkin olli Suomi Synodin myöskin edulaite ettei he ollut suunnan miehia.

H: Se oli suuri edu, sillä silloin he koksivat enemmän väkiä seurakunnan kuin he eivät edustannet suunta sillä suunta koroistus näissä olloissa oli aina vaikea. Se jakaa. Mutta jos on hyvä puolta suuntein, niin se kokko sitten eri henkenlistä lähteistä lähteymyttä väkejä. Suomessa se on eri. Siellä on tilla ja vällyttä suunta Kristilisyttellä, mutta meidän _____ on _____ ja rajoitettut.

J: _____ politikassa meidän pittää olla myöskin keskisuunta.

H: Yo, keskisuunta. Suomalaiset ylönsä eivät olle _____ politikka, niitä on hyvin vähän politisisen elämässä, osalistuinet, ainakiin tässä mutamia harvoija jotka ovat ollet sita.

J: Olivat ko Washingtoninlaiset hyvin

H: Kyllä jos heillä oli oma ehdokas, niin kyllä ne kanativat sitä, ja sitten ylönsissä jos Demokrattien ehdokaat joku jonka he tunsivat enemmän vasimistölaiseksi, kanativat sittä. Joitakin Suomalaisia kanativat Republikannia.

J: Kuin olliette Worcesterissa v. 33 - v. 67, se seurakunta siis alkoi

H: 1895.

J: Suomalais jäsenluku laskeutuivat

H: Se laskeutui monnesta syystä. Ensimmäksi se että vanhempi polvi luonnollisesti siirtyyi pois aijaraja toiselle puolelle; sitten depressionnin aikana, monet Suomalais seurakunna perheet menivät takasiin Suomen, ja siten, kolmas, oli se että nuoret meni avioliiton eri kansalissutten ja monet sillä tavalla häipuivät pois kokkonna suomalais piirestä. Osa jai; toinen jossa oli toiskiellinen, ruotsalainen tai saksalais perainen, monet jäivät suomalais seurakuntaan sikäli

THE END.